

בפסח מצרים (שם יב ו) 'והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום
 לה' ה', שפסוק זה מלמד שצריך לברוק את הפסח בכל
 ארבעת הימים שלפני יום שחיטתו, לראות אם יש בו מום, ה' נמי
 – וכי גם כן נדייק מתיבת 'הזה' שדווקא זה מעון ביקור ארבעה ימים
 קודם שחיטה, ואין אחר – פסח דורות וכל שאר הקרבנות מעון
 ביקור, והתניא – והרי שנינו ברייתא שמוכח ממנה שדין ביקור
 נוהג גם בפסח דורות, ששנינו בברייתא, כן כן פג אומר, מניין
 לתמיד שפעון ביקור ממנו ארבעה ימים קודם שחיטה, שנאמר לגבי
 תמיד (במדבר כב) 'תשמרו להקריב לי במועדו', ולחל' הוא – (הפסוק)
 אומר לגבי קרבן פסח מצרים (שמות יב ו) 'והיה לכם למשמרת עד
 ארבעה עשר', ויש ללמוד בגזירה שוה 'תשמרו' למשמרת, מה
 לחל' – (קרבן פסח מצרים) מעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה,
 אף כאן – (קרבן תמיד) מעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, וכיון
 שקרבן תמיד לדורות טעון ביקור, ודאי שגם קרבן פסח דורות
 טעון ביקור. ומבואר שאין ממעטים פסח דורות מתיבת 'הזה', ואם
 כן כיצד ממעטים פסח דורות מדין מקחו בעשור.
 מתרצת הגמרא: באמת ממעטים מקחו בעשור בפסח דורות
 מתיבת 'הזה', ושאינן תם – שונה הדבר שם, בברייתא לענין קרבן
 תמיד, שאף שנאמר בו 'הזה' נוהג בו דין ביקור, משום דתניב בו
 'תשמרו' ללמוד בגזירה שוה מפסח מצרים, וכפי שהתבאר. ופסח
 דורות נמי – גם בו נוהג דין ביקור, משום דתניב – שהרי כתוב
 (שם יג ד) 'והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני וגו', ועבדת את העבודה
 הזאת בחדש הזה, ויש ללמוד מכך שיהיו כל עבודות הפסח של חדש
 זה בכל הדורות, כזה – כמו בפסח מצרים, ומכאן שהוקש פסח
 דורות לפסח מצרים, והוא טעון ביקור כמותו.
 מוסיפה הגמרא: אלא 'הזה' שנינו בפסח מצרים לגבי
 ביקור, מאחר שהוא לא בא למעט פסח דורות, למה נכתב, יש
 לבאר שהוא בא למעוטי – למעט מחובת ביקור ארבעה ימים
 קודם שחיטה, את פסח שני דורותיה – שדומה לו בכך ששניהם
 נוהגים יום אחד בלבד.
 הגמרא מקשה קושיא שניה על הלימוד מתיבת 'הזה': אלא מעתה
 שתיבת 'הזה' ממעטת פסח דורות, דתניב – מה שנאמר בפסח
 מצרים (שם יב ח) 'ואכלו את הבשר בלילה הזה', ולמדנו מכך שיש
 לאכול את הפסח דווקא בלילה ולא מבעוד יום, ה' נמי – וכי גם
 כן נדרוש מתיבת 'הזה', דק' זה – פסח מצרים נאכל דווקא בלילה,
 ואין אחר – פסח דורות נאכל דווקא בלילה, אלא אפשר לאכלו גם
 מבעוד יום. מתרצת הגמרא: הדין שפסח דורות נאכל דווקא
 בלילה, נלמד ממה שאמר קרא (שם יג ד) 'ועבדת את העבודה הזאת
 בחדש הזה' ללמד שיהיו כל העבודות של חודש זה כפסח
 מצרים, וכפי שהתבאר.
 שואלת הגמרא: אלא מה שנאמר (שם יב ח) 'ואכלו את הבשר
 בלילה הזה', תיבת 'הזה' למה לי, הרי אינה ממעטת פסח דורות.
 משיבה הגמרא: תיבה זו נצרכת לבררני אלעזר בן עזריה ורבי
 עקיבא – לדרשות שדרשו ממנה רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא.
 שרבי אלעזר בן עזריה דרשה לגזירה שוה שפסח נאכל עד חצות,
 ורבי עקיבא דרש ממנה שפסח נאכל דווקא בלילה הזה, ואין
 רשאים לאכלו גם בלילה שלמחרת.
 הגמרא מקשה קושיא שלישית על הלימוד מתיבת 'הזה': אלא
 מעתה שתיבת 'הזה' ממעטת פסח דורות, מה דתניב בפסח מצרים
 (שם יב ד) 'יכל ערל לא יאכל בו', ה' נמי – וכי גם כן נדרוש מתיבת
 'בו' ויש בה משמעות למעט כמו 'הזה', דדווקא בו – בפסח
 מצרים ערל אינו אוכל, אכל הוא בפסח דורות. מתרצת
 הגמרא: דין זה שערל אינו אוכל בפסח דורות, נלמד מדאמר קרא
 (שם יג ד) 'ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה', ללמד שיהיו כל
 העבודות של חודש זה כפסח מצרים, וכפי שהתבאר.
 שואלת הגמרא: אלא 'בו' שנאמר לגבי ערל למה לי, הרי אינו
 ממעט פסח דורות. משיבה הגמרא: תיבה זו נצרכת לדרשה
 אחרת, שדווקא בו – בפסח, ערל אינו אוכל, אכל הוא אוכל במצה
 וקורו.

המשך בעמוד קנח

מהו הדין, האם חייבים כרת כדן אוכלי קדשים בטומאה, או שמא
 פטורים מכרת. וצדדי הספק הם, האם נאמר מדאשתי נמי
 בשר – מתוך שהותרה אכילת בשר הפסח בטומאה, אישתי נמי
 טומאת אימורין – הותרה גם אכילת האימורים בטומאה, והיינו
 שלא חייבים על כך כרת משום טומאה. או דילמא – או שמא
 נאמר, מאי דאשתי אישתי – מה שהותר וטומאת בשרו הותר,
 מאי דלא אישתי לא אישתי – ומה שלא הותר וטומאת אימורין
 לא הותר, וחייבים על כך כרת.
 הגמרא פושטת את הספק: אמר רבא, כפדי – (הרין) טומאת אימורין
 מהיכא אייתיבי – מדיכין התרבה שהאוכל אימורים בטומאה חייב
 כרת, מוטומאת בשר – מפסוק שנאמר לגבי טמא שאכל בשר
 קודש, דתניב (ויקרא כב) 'והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים
 אשר לה' וטמאתו עליה, ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', והתיבות
 'אשר לה' לכאורה מיותרות, ונכתבו לרבות טמא האוכל את
 האימורין (שהם בשר הקרבן לה' על גבי המזבח) שחייב כרת. וכיון
 שמקור הדין הוא מטמא שאכל בשר קודש, יש להשוות את
 דיניהם ולומר, כל היכא דאיתיה לטומאת בשר – כל אופן שיש
 איסור על הטמא לאכול בשר, איתיה לטומאת אימורין – יש עליו
 איסור לאכול אימורים, וכל היכא דליתיה לטומאת בשר – וכל
 אופן שאינו אסור באכילת בשר בטומאה, כגון בפסח הבא
 בטומאה, ליתיה לטומאת אימורין – אין עליו איסור לאכול
 אימורים בטומאה.
 הגמרא מביאה נידון נוסף בענין אימורי פסח: בעי רבי וירא, אימורי
 פסח שהקריבו ישראל במצרים, היכא אקריניה – היכן הקטירו
 אותם, הרי לא הוזכר שהיה להם מזבח שם.
 הגמרא פושטת את הספק: אמר ליה אבי רבי זירא, ונאן ליכא לן
 דלא שויקרי עבד – מנין לך שלא צלו אותם בשפוד ואכלו אותם.
 מוסיף אבי: ועוד, הא תנא רב יוסף ברייתא, שלשה מזבחות היו שם
 – במצרים להזאת הדם, כפי שנאמר (שמות יב כג) שהדם היה על
 המשקוף ועל שתי המזוזות, ונמצא שהמשקוף היה מזבח אחד,
 ושתי המזוזות עוד שתי מזבחות, ותו מירי אחרניא לא היה – ועוד
 דבר אחר לא היה. כלומר, מבואר מברייתא זו שלא היה להם
 מזבח נוסף להקטרת אימורים, ובהכרח שאכלו אותם צלויים
 בשפוד.

משנה

המשנה מונה את הדינים שנהגו בפסח הראשון שהקריבו ישראל
 במצרים, ואינם נוהגים לדורות. מבררת המשנה: מה הם החילוקים
 בין קרבן הפסח שהקריבו ישראל במצרים, לקרבן הפסח
 שמקריבים בכל שאר הדורות.
 מונה המשנה: פסח מצרים נהגו בו דינים אלו, א. מקחו מבעשור –
 היו צריכים להפרישו בעשירי לחודש ניסן, ולומר 'זה לשם פסח'.
 ב. ופעון תואה פאגודת אוזב – היו צריכים לטבול אגודת אוזב
 בדמו ולהוות ממנו, וההזאת איתיה על המשקוף ועל שתי המזוזות.
 ג. ונאכל בחפזון – היו צריכים לאכול במהירות. ד. היה נאכל
 בלילה אחר, ואילו פסח דורות נוהג כל שבעה. הנאמר בחילוק
 האחרון יתבאר בגמרא.

נמרא

שנינו במשנה, שפסח מצרים צריך להפרישו בעשור, ובפסח דורות
 אין צורך בכך. שואלת הגמרא: מנא לן – מהיכן לנו שלדורות אין
 צריך לקחת הפסח בעשור לחודש. משיבה הגמרא: דתניב (שמות יב
 א) 'ופרו אל כל עדת ישראל לאמר, בעשור לחדש הזה יוקחו להם
 אש זרה לבית אבת שוה לבית', ויש לדרוש מתיבת 'הזה'
 ושלכאורה מיותרת, שדווקא זה – (פסח מצרים) מקחו מבעשור,
 ואין פסח דורות טעון שיהיה מקחו מבעשור, אלא יכול לקחתו בכל
 זמן שירצה.
 הגמרא מקשה על הלימוד מתיבת 'הזה': אלא מעתה – אם אכן
 דורשים כך, שתיבת 'הזה' ממעטת פסח דורות, אם כן מה שנאמר

1 הגמרא מקשה קושיא רביעית על הלימוד מתיבת 'הזה': אֵלָא
2 מַעְתָּה שתיבת 'הזה' ממעטת פסח דורות, מה שנאמר בפסח מצרים
3 (שם יג מג) 'זאת חַקֵּת הַפֶּסַח (וכל) [כֹּל] בְּן נֶגֶר ו-מוֹמֵר] לֹא יֵאָכֵל בו',
4 הִכִּי נִמִּי - וכי בפסוק זה גם כן נדרוש מתיבת 'בו', דווקא בו -
5 בפסח מצרים מומר אינו אוֹכֵל, אֵכֵל אוֹכֵל הוּא פֶסַח לְדוֹרוֹת.
6 מתרצת הגמרא: אִמָּר קִרְא (שם יג דה) 'וְעִבְדְּתָה אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת
7 בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה' לרבות פסח דורות, וכפי שהתבאר.
8 שואלת הגמרא: אֵלָא 'בו' שנאמר לגבי מומר לִמָּה לִי. משיבה
9 הגמרא: דורשים מכך שדווקא, ב פסח הַקֶּרֶת דֵּת פּוֹסְקֵת
10 מלאכול, וְאִין הַקֶּרֶת דֵּת שֶׁל כַּהֵן, פּוֹסְקֵת אוֹתוֹ מלאכול בַּתְּרוּמָה.
11 הגמרא מבארת מדוע כתבה התורה גם פסול ערל וגם פסול מומר.
12 מבארת הגמרא: וְאִיצְמִירֵךְ לְמִיתָבָה - והוצרך שיכתב בתורה
13 שְׁעָרֵל אינו אוכל פסח, וְאִיצְמִירֵךְ לְמִיתָבָה בֶּן נֶגֶר - והוצרך שיכתב
14 גם שמומר אינו אוכל פסח, ואין ללמדו זה מזה. משום דאִי קִתָּב
15 רַחֲמָנָא - שאם היה כתוב בתורה רק שְׁעָרֵל אינו אוכל פסח, היינו
16 אומרים שזה מְשֻׁם דְּמָאִים - שגופו מאוס מחמת הערלה שבו, אֵכֵל
17 בֶּן נֶגֶר לֹא מָאִים - אין גופו מאוס, וְאִימָא - ודיינו אומרים שלא
18 נפסל מלאכול פסח, ולכן צִירִיכָא - הוצרך שיכתב גם שכן נכר אינו
19 אוכל פסח. וְאִי אִשְׁמִיעִין בֶּן נֶגֶר - ואם היה כתוב בתורה רק
20 שמומר אינו אוכל פסח, היינו אומרים שזה מְשֻׁם דְּמָאִין לְבוּ
21 ו-כוונתו לְשִׁמְיָם, אֵכֵל עָרֵל דְּלִבּוֹ לְשִׁמְיָם, אִימָא - היינו אומרים
22 שלא נפסל מלאכול פסח, ולכן צִירִיכָא - הוצרך שיכתב גם שערל
23 אינו אוכל פסח.
24 הגמרא חוזרת להקשות על הלימוד מתיבת 'הזה', ומקשה קושיא
25 חמישית: אֵלָא מַעְתָּה שתיבת 'הזה' ממעטת פסח דורות, מה
26 שנאמר בפסח מצרים (שם יב מדה) 'וְתִשָּׁב וְקִבֵּר לֹא יֵאָכֵל בו' - גר
27 תושב ונכרי שעובד כוכבים לא יאכלו בקרבן פסח, הִכִּי נִמִּי - וכי
28 גם כן נדרוש מתיבת 'בו', דווקא בו - בפסח מצרים הוּא אִינוֹ
29 אוֹכֵל, אֵכֵל אוֹכֵל הוּא פֶסַח דְּדוֹרוֹת. מתרצת הגמרא: אִמָּר קִרְא (שם
30 יג דה) 'וְעִבְדְּתָה אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה' לרבות פסח דורות,
31 וכפי שהתבאר.
32 שואלת הגמרא: אֵלָא 'בו' לִמָּה לִי. משיבה הגמרא: דורשים מכך
33 שדווקא בו - בפסח הַקֶּרֶת דֵּת פּוֹסְקֵת את המומר מלאכול, וְאִין
34 הַקֶּרֶת דֵּת שֶׁל כַּהֵן פּוֹסְקֵת את הכהן המומר מלאכול בַּתְּרוּמָה.
35 הגמרא מקשה קושיא שישית על הלימוד מתיבת 'הזה': אֵלָא
36 מַעְתָּה שתיבת 'הזה' ממעטת דורות, מה שנאמר בפסח מצרים (שם
37 יב מדה) 'וְכֵן עֶבֶד אִישׁ מִקֵּנָה כֶּסֶף וּמִלְתָּה אוֹתוֹ אִו יֵאָכֵל בו', כלומר,

38 מי שיש לו עבד כנעני שלא נימול, אין האדון אוכל קרבן פסח עד
39 שימול את עבדו, הִכִּי נִמִּי שנדרוש ד'בו' אינו אוֹכֵל, אֵכֵל אוֹכֵל
40 בַּפֶּסַח דְּדוֹרוֹת. מתרצת הגמרא: אִמָּר קִרְא (שם יג דה) 'וְעִבְדְּתָה אֶת
41 הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה' לרבות פסח דורות, וכפי שהתבאר.
42 שואלת הגמרא: אֵלָא 'בו' לִמָּה לִי. משיבה הגמרא: ללמד שדווקא
43 בו - בפסח, מִילַת זִכְרֵיו - בניו הזכרים] וְעִבְדֵּי, מַעְכָּבֶת אוֹתוֹ, וְאִין
44 מִילַת זִכְרֵיו וְעִבְדֵּי שֶׁל כַּהֵן מַעְכָּבֶת אוֹתוֹ באכילת תְּרוּמָה.
45 הגמרא מקשה קושיא שביעית על הלימוד מתיבת 'הזה': אֵלָא
46 מַעְתָּה, דְּכִתְיִב בַּפֶּסַח מַצִּיִּים (שם יב מו) 'וְעִצֵּם לֹא (ישכרו) [תִּשְׁכְּרוּן]
47 בו', הִכִּי נִמִּי - וכי גם כן נדרוש ד'בו' - שבפסח מצרים אִינוֹ שׁוֹכֵר
48 עצם, אֵכֵל שׁוֹכֵר עצם בַּפֶּסַח דְּדוֹרוֹת. מתרצת הגמרא: אִמָּר קִרְא
49 (שמות יג דה) 'וְעִבְדְּתָה אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה' לרבות פסח
50 דורות, וכפי שהתבאר.
51 שואלת הגמרא: אֵלָא 'בו' לִמָּה לִי. משיבה הגמרא: תיבת 'בו'
52 מלמדת, שדווקא בַּפֶּסַח בְּשָׁר נֹאסֵר לשבור עצם, וְלֹא בַּפֶּסַח פְּסוּל.
53 הגמרא מקשה קושיא שמינית על הלימוד מתיבת 'הזה': אֵלָא
54 מַעְתָּה, דְּכִתְיִב בַּפֶּסַח מַצִּיִּים (שם יב ט) 'אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא' - שאינו
55 צָלוּל כל צרכו, וכי נדרוש מתיבת 'ממנו' שדווקא מִמֶּנּוּ אִי אֵתָה
56 אוֹכֵל נֹא. אֵכֵל אֵתָה אוֹכֵל נֹא בַּפֶּסַח דְּדוֹרוֹת. מתרצת הגמרא: אִמָּר
57 קִרְא (שם יג דה) 'וְעִבְדְּתָה אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה' לרבות פסח
58 דורות, וכפי שהתבאר.
59 שואלת הגמרא: אֵלָא 'מִמֶּנּוּ' לִמָּה לִי. משיבה הגמרא: תיבה זו
60 נצרכת לְכַדְרָהּ אִמָּר רַבִּי יִצְחָק - לגיירה שזה שדרש רבה בשם
61 רבי יצחק, ששכס שערל אסור באכילת פסח, כך הוא אסור
62 באכילת מעשר.
63 שנינו במשנה: וְנִגְאָל בַּחֲפוּזִין וכו'.
64 הגמרא מבררת מקור החילוק בזה בין פסח דורות לפסח מצרים.
65 שואלת הגמרא: מָנָא לָן שפסח דורות אינו נאכל בחפוזן. משיבה
66 הגמרא: המקור הוא מִדְּאִמָּר קִרְא בפסח מצרים (שמות יב יא)
67 'וְאִכְלֶתֶם אוֹתוֹ בַּחֲפוּזִין, וְיֵשׁ לְדִרּוֹשׁ מתיבת 'אותו', שדווקא 'אוֹתוֹ'
68 - פסח מצרים, הוּא שְׁנִיכָל בַּחֲפוּזִין, וְאִין אֵתָה - פסח דורות, נִגְאָל
69 בַּחֲפוּזִין.
70 שנינו במשנה: וְפֶסַח דְּדוֹרוֹת נִזְהָג כֹּל שְׂבָעָה וכו'. הגמרא מבררת
71 כוונת הדברים. שואלת הגמרא: אִמָּא קִיא - על מה שנה התנא
72 שפסח דורות נזהג שבעה ימים, אִי לִימָא אִפְסָח - אם נאמר ששנה
73 זאת לגבי קרבן פסח, שזה לתמוה. פֶּסַח כֹּל שְׂבָעָה מִי אִיכָא - וכי יש
74 קרבן פסח כל שבעת הימים.

פסחים דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קפא

החילוק בדין התמורה, הא קא משמע לן – בא להשמיענו בכך
 חידוש זה, דאייבא – שיש אופן של תמורת הפסח דלא קריבא
 בעצמה בתורת שלמים. שהיה מקום לומר שתמורת פסח לעולם
 אינה נדחית, משום שמתחילה נקבע עליה שם שלמים ולא שם
 פסח, והשמיעה משנתנו שגם תמורת פסח יתכן שתקבע בשם
 'פסח' ותידחה, ולא תקרב בעצמה לשלמים [אלא תרעה עד
 שיפול בה מום, ויובאו בדמיה שלמים].
 הגמרא מבארת מה כוונת רבי עקיבא באומרו 'קודם שחיתת
 הפסח' ואחר שחיתת הפסח: איתמר – נאמרה בבית המדרש
 מחלוקת בכוונת רבי עקיבא. רבא אמר, מה ששנינו במשנה
 שהחילוק הוא בין נמצא קודם השחיטה ובין נמצא לאחר השחיטה,
 בדווקא שנינו כן, שזמן השחיטה של השני, הוא הקובע את
 הראשון בשם 'פסח' ודוחה אותו. והתחדש בכך, שאפילו אם היה
 הראשון אבוד בשעת חצות, אם נמצא קודם שחיתת השני,
 קובעתו שעת השחיטה בשם 'פסח', ובכך שמקריב את השני ולא
 אותו דוחה אותו בידיים, ושוב אין להקריבו בעצמו אפילו
 לשלמים. ואילו רבי ירמיה אמר, קודם חצות ולאחר חצות שנינו
 כוונת רבי עקיבא לחלק בין נמצא קודם חצות, לבין נמצא לאחר
 חצות, ששעת חצות שבה הוא ראוי להקרב לשם פסח, קובעתו
 בשם 'פסח'. ולכן אם נמצא קודם חצות, נקבע הוא בחצות בשם
 'פסח', וכאשר מקריב את השני ולא אותו דוחה אותו בידיים, ואינו
 קרב בעצמו אף לשלמים. אבל אם נמצא לאחר חצות, אפילו אם
 נמצא קודם השחיטה, אינו נקבע בשם 'פסח', וממילא אינו נדחה
 על ידי שחיתת השני, ואפשר להקריבו לאחר מכן לשם שלמים.
 מקשה הגמרא: וירבא ירמיה שביאר ששעת חצות קובעת, הא קתני
 – הרי במשנה שנינו 'קודם שחיתת הפסח', ולא 'קודם חצות'.
 מתרצת הגמרא: אימא – תאמר שכוונת רבי עקיבא שנמצא קודם
 זמן שחיתת הפסח, שהוא בחצות.
 הגמרא מביאה שתנאים נחלקו במחלוקת זו, מתי נקבע הקרבן
 בשם 'פסח'. אומרת הגמרא: מחלוקת האמוראים שנתבארה, היא
 בתנאי – כמחלוקת התנאים דלהלן. ששנינו בברייתא: הפסח
 שאבד והפריש במקומו פסח אחר, ונמצא הראשון קודם השחיטה
 של השני, הראשון ירעה עד שיפול בו מום וימכרו ויביא בדמיו
 שלמים, ואם נמצא הראשון לאחר השחיטה של השני, הראשון
 יקרב בעצמו בתורת שלמים, וזוהי דעת תנא קמא. רבי אליעזר
 אומר, אם נמצא הראשון קודם חצות ולפסחו שחט את השני,
 הראשון ירעה ויביא בדמיו שלמים, ואם נמצא הראשון לאחר
 חצות, ולפסחו שחט את השני, הראשון יקרב בעצמו לשלמים, אף
 על פי שהוא עמד בפנינו בשעת שחיתת השני. הרי שרבה אמר
 כדברי תנא קמא, ורבי זירא אמר כדברי רבי אליעזר.
 שנינו במשנה, אם נמצא הראשון לאחר שחיתת הפסח, יביא את
 הראשון לשלמים וכו', וכן תמורתו.
 הגמרא מבארת באיזה אופן תמורתו תקרב בעצמה, ובאיזה אופן
 לא תקרב אלא תרעה: אמר רבא, לא שנו שתמורתו קריבה
 בעצמה, אלא באופן שנמצא הראשון אחר השחיטה של השני,
 והמיר בו – [בראשון] בהמה אחרת לאחר השחיטה של השני,
 שבאופן זה אפילו הפסח עצמו לא נדחה, ולכן גם תמורתו קריבה.
 אבל אם הראשון נמצא קודם השחיטה, ובשעת שחיתת השני נדחה
 מלהקרב בעצמו, והמיר בו – [בראשון] בהמה אחרת לאחר
 השחיטה של השני, באופן זה תמורתו מכה קדושה דחיה קא תא
 – קדושת התמורה באה מכה הקדושה של הראשון שהיא דחיה
 מלהיות קרבן בעצמה, ולכן גם התמורה לא קריבה – אינה קריבה
 בעצמה אלא תרעה.
 אביי מקשה על דברי רבא מברייתא: איתביה – [הקשה] אביי לרבא
 ממה ששנינו בברייתא, נאמר בתורה בפרשת שלמים (ויקרא ג י) 'אם
 קשב הוא מקריב', מבררת הברייתא: מה תלמוד לומר 'אם קשב' –
 מה מלמדנו תיבת 'אם' שהיא לכאורה מיותרת. משיבה
 הברייתא: תיבה זו באה לרבות תמורת הפסח אחר הפסח – בהמה
 שהתמורה בפסח הראשון לאחר שחיתת הפסח השני, שנקריבה
 בעצמה לשלמים.

אלא נאמר שהתנא שנה שפסח דורות נהג שבעה ימים אחמין –
 על איסור אכילת חמץ, אם כן, מאחר והמשנה מחלקת בין פסח
 מצרים לפסח דורות, נמצא שגם מה ששנה התנא שפסח מצרים
 נהג בלילה אחד, הוא לגבי איסור אכילת חמץ, מכלל – ועולה
 אם כן מהמשנה, דפסח מצרים נהג בו איסור החמץ לילה אחד
 בלבד, הוא ליל חמשה עשר בניסן, ותו לא – ולא יותר. ויש
 לשאול, והתניא – והרי שנינו בברייתא, רבי יוסי הגלילי אומר, מניין
 אנו למדים לפסח מצרים, שאין חמיוצו – [איסור החמץ שנאמר בו]
 נהג אלא יום אחד בלבד, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (שמות ג א)
 'ויאמר משה אל העם וכו' את היום הזה אשר יצאתם ממצרים'
 מבית עבדים, כי בחזק יד הוציא ה' אתכם ממצרים, ולא יאכל חמץ,
 וסמך ליה – ובסמוך לכך נאמר (שם יד ג) 'היום אתם יוצאים בחדש
 האביב', ויש לדרוש מהסמיכות כאילו נאמר 'לא יאכל חמץ היום'
 [וזהו] שבו אתם יוצאים, הוא יום חמשה עשר בניסן. ומלשון רבי
 יוסי הגלילי 'יום אחד' משמע, שאיסור חמץ נהג בפסח מצרים בכל
 היום הראשון, ולא רק בלילה הראשון, ואם כן אין לפרש דברי
 המשנה באופן זה.
 משיבה הגמרא: אלא הכי קאמר – כך כוונת המשנה לומר, פסח
 מצרים נאכל [בחפזון] בלילה אחד, והוא הדין לפסח דורות שנאכל
 רק בלילה אחד, וחמיוצו – ואילו איסור חמץ, בפסח מצרים הוא
 נהג כל היום, ואילו בפסח דורות הוא נהג כל שבעה ימי הפסח.

משנה

הממיר בהמת קרבן בבהמת חולין וכגון שעמדו לפניו בהמת עולה
 ובהמת חולין, ואמר על בהמת החולין 'הרי זו תמורת זו', דין
 התמורה כאותו קרבן, ואף הקרבן עצמו נשאר בדינו, שנאמר
 (ויקרא כו י) 'ואם המיר במיר בהמה בבהמה, והיה הוא ותמורתו יהיה
 קדש'. אבל תמורת פסח אינה יכולה להקרב לשם פסח [בנוסף
 לפסח עצמו], משום שאין אדם יכול להקריב שני פסחים, ולכן
 דינה להקרב בתורת שלמים, וכדין 'מותר הפסח' – [מה שנותר
 מקרבן פסח] שקרב שלמים (ולעיל עז).
 משנתנו מבארת האם תמורת הפסח קריבה בעצמה בתורת
 שלמים, או שמא רק מביאים בדמיה שלמים: אמר רבי יהושע,
 שמעתי מרבותי, שיש תמורת פסח – [בהמה שהמירו בה קרבן פסח]
 שהיא קריבה בעצמה בתורת שלמים, ויש תמורת פסח שאינה
 קריבה בעצמה בתורת שלמים, אלא תרעה עד שיפול בה מום
 ותמכר ויביא בדמיה שלמים, ואין לי לפרש – ושכחתי על איזה
 אופן שמעתי שתקרב ועל איזה אופן שמעתי שתרעה.
 רבי עקיבא מבאר שדין התמורה תלוי בדין הפסח עצמו: אמר רבי
 עקיבא, אני אפרש את החילוק. הפסח שאבד והפריש במקומו פסח
 אחר ונמצא הראשון קודם שחיתת הפסח השני, וכאשר היה לפנינו
 שחט את השני, הראשון ירעה עד שיסתאב – שיפול בו מום ולא
 יהיה ראוי לקרבן, ויפטר, ויביא קדמיו שלמים, שמתוך שפסח זה
 היה לפנינו בשעת השחיטה, נקבע הוא בשם 'פסח', ובכך שלא
 הקריבו אלא את השני דחה אותו בידיים, ולכן לא יקרב בעצמו
 לשלמים, שאין זה נחשב 'מותר הפסח', אלא 'פסח דחוי'. וכן הדין
 בתמורתו של אותו פסח, שאם המיר אותו בבהמת חולין דינה
 כמותו, ואינה קריבה בעצמה לשלמים. אך אם מצא את האבוד
 רק לאחר שחיתת הפסח השני, האבוד קרב בעצמו בתורת שלמים,
 כמו כל מותר הפסח, משום שלא נקבע בשם 'פסח' בשעת
 השחיטה ולא נדחה בידיים. וכן הדין בתמורתו של פסח זה,
 שקריבה בתורת שלמים.

גמרא

מקשה הגמרא: כיון שרבי עקיבא ביאר שדין התמורה תלוי בדין
 הפסח שהמירו בו, היה לתנא לומר את החילוק לגבי הפסח עצמו,
 ולימא – ולומר כך, אמר רבי יהושע, שמעתי שפסח קרב ופסח
 אינו קרב, ואין לי לפרש. מתרצת הגמרא: התנא שהעמיד את

מברר אביי: תיבי דמי - במה מדובר כאן, אילימא - אם נאמר שמדובר באופן שהפסח נאבד ונמצא לאחר השחיטה של השני, והמיר בו - [בראשון] בהמה אחרת אחר השחיטה, פשיטא - פשוט הדבר שתמורה זו קריבה בעצמה לשלמים, שהרי הפסח שנמצא הוא 'מותר הפסח' שהוא קרב בעצמו לשלמים, וכל שכן שתמורתו קריבה בעצמה לשלמים, ולמה נצרך לי קרא ללמד זאת. אלא לאו - אלא ודאי מדובר באופן שנמצא הראשון קודם השחיטה, והמיר בו אחר השחיטה של השני שאז כבר הראשון דחוי, ומשמיענו הכתוב שאף על פי שבשעה שהמיר היה הראשון דחוי מלהקרב בעצמו לשלמים, תמורתו קריבה בעצמה לשלמים, משום שהוקדשה רק לאחר השחיטה ולא נדחתה, ושלא כדברי רבא.

מתרץ רבא לאביי: לא, לעולם הברייתא עוסקת באופן שנמצא הראשון אחר השחיטה [של השני] והמיר בו אחר השחיטה, ובאמת דין זה שהתמורה קריבה בתורת שלמים פשוט הוא, וקרא אפסקתא בעלמא - והפסוק שהביאה הברייתא לכך אינו דרשה גמורה, אלא רק רמז לדבר מן התורה.

שואלת הגמרא: אלא קרא למא אהא - אם כן מה תיבת 'אם' באה ללמדנו, משיבה הגמרא: ברתנא - תיבת 'אם' באה ללמדנו הדרשה השנויה בברייתא, שכך שנינו בה, נאמר בפסוק (שם) 'אם כשב הוא מקריב את קרבנו', תיבת 'כשב' שלכאורה מיותרת באה לרבות את הפסח לאליה - ללמד שצריך להקריב את אליית הפסח. וכשהוא - [הכתוב] אמר 'אם כשב', תיבת 'אם' שלכאורה מיותרת באה לרבות פסח שערבה שנתו - שעברה שנה מלידתו ונפסל בכך, וכן שלמים הפאין מחמת פסח - ממותר הפסח, לכל מצות שלמים - שיהיה עליהם דין שלמים לענין כל המצות הנוהגות בשלמים, כלומר שהקרבן מעון סמיכה של ידי הבעלים על ראשו, ונסכים - והבאת יין וטולת ושמן, ותנופת - [והנפת] חזה וזשק. וכשהוא אמר (ויקרא ג' ב') 'ואם עז, תפסיק הענין - תיבת 'ואם' באה להפסיק בין דיני כבש לדיני עז, ובכך לימד הכתוב על העז שאין מעונה הקרבת האליה כמו בכבש.

הגמרא מביאה לשון אחר בדברי רבא, לבאר באיזה אופן תמורתו תרעה ובאיזה אופן תקרב בעצמה: איכא דמתני לה ארישא - יש ששנו את דברי רבא [לא שנו' וכו'] על תחילת דברי רבי עקיבא, שאמר, הפסח שאבד והפריש במקומו פסח אחר ונמצא הראשון קודם שחיטת הפסח, ושחט לפסחו את השני, הראשון נדחה מלהקרב בעצמו וירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים, וכן הדין בתמורתו של הראשון. ועל כך אמר רבא, לא שנו שגם התמורה דחוייה מלהקרב בעצמה, אלא באופן שנמצא הראשון קודם השחיטה וגם המיר בו - [בראשון] קודם השחיטה, שבאופן זה כאשר שחט את השני דחה הן את הראשון והן את תמורתו, ששניהם היו ראויים ועומדים לפסח ונקבעו לכך, ולכן שניהם לא יקרבו בעצמם לשם שלמים, אבל באופן שנמצא הראשון קודם השחיטה והמיר בו לאחר השחיטה, אף על פי שהראשון רועה, תמורתו קריבה בעצמה לשלמים, משום שהיא לא נדחתה בשחיטת השני. מאי טעמא - ומזה טעם הדבר שהתמורה לא נדחתה, כי כקצת שחיטה - מה שהשחיטה קובעת קרבן בשם 'פסח', שיחשב שהיה ראוי לפסח ונדחה, הוא דווקא במידי דתני ליה - בדבר שבשעת השחיטה היה קדוש וראוי להקרב לשם פסח, אבל מידי דלא תני ליה - דבר שלא הוקדש ואינו ראוי לכך בשעת השחיטה, כגון בהמה זו שבשעת השחיטה עדיין לא נעשתה תמורת הפסח, ואם כן לא היתה ראויה או להקרב לשם פסח, לא כקצת אותה השחיטה בשם 'פסח', והיא אינה נדחית בשחיטת בהמה אחרת לפסח.

אביי מקשה על דברי רבא מברייתא: אייתיביה - [הקשה] אביי לרבא ממה ששנינו בברייתא, נאמר בתורה בפרשת שלמים (ויקרא ג' א') 'אם כשב הוא מקריב' וגו', מבררת הברייתא: מה תלמוד לומר - מה מלמדתנו תיבת 'אם' שהיא לכאורה מיותרת. משיבה הברייתא: תיבה זו באה לרבות תמורת הפסח אחר הפסח - בהמה שהומרה בפסח הראשון לאחר שחית הפסח השני, שקריבה בעצמה לשלמים.